En intellektuell politikers fostran

1903.

1949.

FÖRSTA DELEN av *Ernst Wigforss Minnen* (Tiden, pris 9:75, inb. 14:25) gäller ungdoms- och utbildningstiden fram till 1914, då författaren fyllde 33 år. Det är en av de mest betydande memoarböcker som utkommit i Sverige, skriven med en öppenhet, en ärlighet och en friskhet som i varje fall ingen svensk politikers minnesanteckningar kan tävla med. Under generationer framåt bör denna bok behålla sitt värde som en lysande teckning av en stor politikers utveckling och av tankar och strävanden inom en radikal intellektuell miljö före det första världskriget. Wigforss har med en framgång som har få motstycken skildrat sig själv och sina upplevelser på en gång intimt och objektivt. Han analyserar med förståelse och värme, men med en viss distans, en viss gräns för engagemanget; anspråkslöshet och skryt saknas lika totalt som försök till självransakan i ordets djupare och hårdare mening. Rent personliga förhållanden berörs, men endast tillräckligt för att man inte skall irriteras av tomrummet.

Det vänliga och glada överseende med vilket författaren behandlar sitt objekt måste hos läsaren stegras till stark sympati. Det är en mönstergosse, en mönsteryngling och en mönsterman som här presenteras, men utan ett spår av trångsinnet: begåvad, livlig, intresserad av allt, samvetsöm men utan rimliga orsaker till dåligt samvete, duktig och framåtsträvande men med alltmer skärpt social medkänsla. Den harmoni som strålar fram ur detta porträtt kan inte kallas dyrkopt, ty den bygger ej på spillrorna av konflikter och disharmonier; lika litet kan den sägas vara trivial med den spänning och den rörelse som här innefattas. Ytterst sällan möter vi en så naturlig, så obesvärd balans på ett intellektuellt och moraliskt så högt plan och i förening med så mycken medvetenhet.

De första hundra sidorna ägnas åt barndomsminnen från hemmet och skolan. Detta parti är kanske det roligaste i hela boken, mästerligt skrivet i Wigforss nervösa, liksom förhållandena till och upplyst av ett minnenas patos utan överdrift och sentimentalitet. Wigforss far var målarmästare i Halmstad, och barndomsmiljön ter sig trots ekonomisk osäkerhet småborgerligt idyllisk med ett starkt inslag av puritanism. Föräldrarna beskrivs vackert och pregnant. I bilden av modern finns åtskilligt som kunde passa i ett självporträtt: "Det fanns en omedelbarhet och nästan barnslig öppenhet i hennes vänlighet, som säkert mest var natur, men jag tror inte utan ett stänk av medvetenhet. När hon trivdes och var vid gott lynne var hennes livliga glättighet evär att motstå. Far var djupt betagen." Från modern tror sig Wigforss ha fått "lättheten att lära, en viss förlighet i intelligensen, om inte lust att fabulera så i alla händelser glädje åt fantasins lekar, förmåga att skratta och le, en gång också att gråta. De häftiga känslorna kanske också, häftigheten för att inte säga hetsigheten, som en gång fanns men som ständigt och alltmera hållits nere. Från far kanske det envisa allvaret under förlighet och kastningar." Bland minnen av indianböcker, roddturer och skola kommer skisser av den sociala och religiösa omgivningen och en gripande bild av den första vänskapen — allt detta sammansmältes till en enhet i läsarens sinne likaväl som i författarens.

Större delen av boken behandlar studietiden, från inskrivningen som student i Lund år 1900 till disputationen och docenturen i nordiska språk år 1913: avbrott i Lundavistelsen utgjorde ett halvt års militärtjänst, några månaders språkstudier i Berlin år 1906 och arbete som extralärare i Göteborg 1908—1911. Av konkreta skildringar från studentlivet och de första politiska insatserna får man relativt litet, av minnen från läsning, debatter, intellektuell utveckling desto mer. Wigforss kom tidigt att tillhöra en grupp allmänintresserade och radikala unga män, av vilka många blivit berömda: Albert Nilsson, senare professor i litteraturhistoria, Malte Jacobsson, Osten Undén, Einar Sjövall, Fredrik Lagerroth, Ivan Pauli; de äldre som gav impulser men också väckte kritik var Knut Wicksell, Hans Larsson och Bengt Lidforss. Bland de händelser som diskuterades i studentkåren och DYG var unionskrisen, striderna kring Wicksells och Segerstedts professurer, storstrejken; inom den vida intressesfären låg Nietzsche, Höffding, Vilhelm Ekelund, svensk, tysk och engelsk litteratur, religionen, arbetarrörelsen, framstegstron, "livets mening". Intet spår av punsch, Köpenhamnsresor eller larvigt-muntra upplägg, inte mycket av grubbel, melankoli och ung tragik.

*

Wigforss talar med en kanske lätt självironisk emfas om "en dragkamp mellan två av de många själar jag sen gammalt haft i bröstet, lusten att tänka över de allmänna samhällsfrågorna, att utforska sammanhanget mellan människornas materiella och andliga liv" och "intresset att på ett speciellt framställning av den materialistiska historieuppfattningen i sina huvuddrag bygger på Marx är uppenbart. Att Wigforss med gott samvete kan betona sin självständighet synes bero på att han skrev som dilettant på området — broschyren vittnar om studier som är aktningsvärda för en ej specialist, men otrevligt ytliga för en idéhistoriker — och att han därför inte förstår Marx' betydelse. Han är vid en viss doktrin; jag skulle till och med vilja påstå att han av brist på möjlighet till historiefilosofiska jämförelser var urstândsatt att fatta den materialistiska uppfattningens innebörd. Samma förhållande synes ha hindrat Wigforss att någonsin förstå hur påverkad han är av Marx; liksom många andra anser han att det huvudsakliga hos Marx är självklart riktigt och tror sig vara odogmatisk då han står kritisk eller skeptisk till utanverken.

*

Förhållandet till marxismen är blott ett av de problem i Wigforss egen utveckling som belyses av memoarerna. Ställningstagandet till religionen, "världsåskådningen" över huvud, återkommer författaren ständigt till. Han är här mindre bestämd, mindre rationalistisk än hans allmänna intellektuella typ skulle ge anledning att förmoda. Den aggressiva förnekelsen av Lidforss genre avvisas; med träffande ironi framhålles att Lidforss ofta talade om de metafysiska behoven, men blev irriterad över varje försök att tillfredsställa dem. Den unge Wigforss tycks närmast ha lutat åt en form av idealism som förkastar alla dogmer men är så värdnadsfullt mot de metafysiska grundbegreppen att den åtminstone av de främdre norgränkade kan erkännas som ett slags religiositet. De analyser som gos i detta sammanhang — t. ex. av Höffding, William James och Hans Larsson och av författarens inställning till dem — hör till bokens få svaga partier. Man frågar sig om Wigforss genom att vara oklar vill ge ett intryck av sin egen ungdomliga oklarhet eller om han glömt så mycket av vad han tänkt att han inte vågar precisera eller om han helt enkelt hela tiden tänkt på det sättet. Här erinras man om bekännelsen av "en tidigt grundlagd ovana att läsa snabbt och flyktigt". Det hela flyter ut i någon sorts pragmatism, som snarast tyder på bristande intresse för hela problemet.

Allt detta måste ses mot bakgrunden av att den grupp Wigforss tillhörde var social, utåtriktad, positiv och optimistisk — undantaget var Albert Nilsson, i vars brev man finner mörkare tonfall, idealtypen var Wigforss själv. Wigforss ljusa lynne framträder oavbrutet, man skulle kunna kalla hans memoarer "historien om den lyckliga människan". I Berlindagboken antecknas att han ofta diskuterat "med teoretiskt fullständigt fördomsfritt, men då resultatet som vanligt blev intet, dvs. ren skepsis, hade jag alltid min bättre hälft att falla tillbaka på". "Alla pojkar är inte ängliar", skriver han 1910 under extralärartiden i Uddevalla; pojkarna är tvärtom rätt otrevliga, fortsätter han, "men självbevarelsedriften mälar ut dem som en värld med oändliga möjligheter..." I ett brev av år 1909 till Jacobsson får den reella och principiella glädjen rörande uttryck: "[Ibland] gås jag och känner mig glad och vill vara snäll mot alla människor och bara längtar efter att ha alla mina vänner omkring mig för att tala om hur glad jag är över att ha så mycket att tacka dem för. Och så ler jag, ett slag som nu, för att inte expansionens friskhet skall slå om i ädelhet och sentimentalitet och slutligen det mår fortfarande gott på ett litet liggre plan..." Och senare samma år skriver han: "Har inte världen ett mål utom oss måste vi ju skapa det."

På ett ställe skriver Wigforss om Lundatiden, i reaktion mot Gustaf Hellströms bekanta boktitel, att "det var ingen tjusande idyll". Men han reserverar sig strax då han talar om den härskande "optimism som följer med övertygelsen att det måste bli annorlunda". Viktigare är att hans miljö ter sig som en idyll, en nobel idyll, "i sin egen rätt". Man tvivlade på att livet hade "ett förnuftigt ändamål", men aldrig på att man kunde göra något förnuftigt med sitt eget liv. Man läste och tänkte och blev oroad och stimulerad, men allt med mått. Om "civilisationslitteratören" framför andra H. G. Wells skriver Wigforss år 1912: "Mera i slakt med honom än med någon annan författare, svensk eller främmande... Ren upprebarelse av den egna själen!" De stora fransmännen och de ännu större- tankar, och hustrun upphör inte att tolka hans distraktion, hans alskvärda men orubbliga likgiltighet som utslag av en kärlekshistoria. Med ett suverärnt ironiskt grepp har författaren dragit ut denna ohjälpliga felstolkning i dess yttersta konsekvenser. Hustrun härdnar i hat, flyr in i sig själv, isolerar sig, medan barnen modlösa och beklämda glider omkring i ett tomrum som föräldrarnas förlovningslång har skapat. Jousselin är inte omedveten om vad som försiggår, men det är som om det inte längre angick honom. Han har överväldigats av en glädje som bär den mystiska extasens kännemärken: "Jag har förintats och är ingenstans med en underbar glädje utan tyngd, utan gräns." Sönen tynar bort och dör, hustrun tar livet av sig, dottern överger honom, men Jousselin sörjer inte. Han rubbas inte i sin lycka.

Louis Pauwels har spetsat till sitt tema, har med hjälp av en kontrasttekniik dramatiskt framhävt motsättningen mellan vardagens värld och den överjordiska extasens. Äktheten i författarens upplevelse kan man inte betvivla, och litteratur har han förstått att demonstrera den med raffinerat artistiskt handlag. Men förordet, daterat augusti 1945, visar att han också har något att förkunna; "År 1949 börjar kanske en ny epok för mänskligheten. Det är möjligt att denna epok blir mognadens och att strävan efter mognad blir en strävan efter denna storhet, denna lycka och denna obegränsade makt som bebriade själen har."

Det låter en smula naivt och passar inte riktigt ihop med att författaren har avstått från att belysa frågan om den bärande upplevelsens varaktighet och den moraliska problematik som hör samman även med en mystisk livsåskådning. Berättelsen slutar med att Jousselin ger sig i väg utan att riktigt veta vart. Sin familj har han förlorat, sina ägodelar har han sålt, sitt arbete lämnar han, endast glädjen har han i behåll. Det är en allför lättvindig upplösning — författaren tar sin hjälte med sig och flyr undan det motangripp som hade varit att vänta från extasens båda omaka fiender: ledan och det moraliska engagemanget.

INGEMAR WIZELIUS

Utom sig av lycka

MELLAN SUBLIMT och banalt låter Louis Pauwels handlingen pendla i *Ett helgon på jorden* (Forum, pris 5 kr.), en bok som är en blandning av roman och biografi, av grävenor ur småborgerligt familjeliv och mystiska extaser. Någon modern högvetenskapad är det dock inte fråga om; det kunde titeln, även originaltiteln — "Saint Queiqu'un" — komma en att tro.

Hr Jousselin bor med hustru och två barn i en förstad till Paris, vad han har för yrke får man inte veta, när berättaren börjar är han av tyskarna inkallad till befästningsarbeten; ockupationen är dock endast med som ett slags fjärrkulisser för att göra den sorgloshet Jousselin hemfaller åt särskilt markant. En gång när han är hemma på besök hittar hustrun ett kärlekabrev i hans kavaj, hon blir våldsamt chockerad och oresonligt svartsjuk och visar sig över huvud taget så äcklad, och illa berörd att maken skyndsamt återvänder till sin arbetsplats. Däremot inte till någon älskarinna: brevet var ett minne från en flyktig episod, en förbindelse i tankspridhetens tecken. Jousselin är i stället helt upptagen av föreningar om en avgörande upplevelse, han blir inte kvitt en känsla av att något besynnerligt och märkligt kommer att hända honom. Kontakten med vardagsverkligheten håller på att luckras upp, rätt som det är har han "lager av tyst tomrum" mellan sig själv och de omgivande tingen, men det händer honom också att sinnesintrycken tränger sig på med förut okänd intensitet. Allt som har intresserat och fängslat honom, även allt som har tyngt honom släpper sitt tag, hans närmaste blir honom främmande, han är helt fylld av en förväntan som både lycklig och skrämmer. Sitt arbete överger han, och när hustrun söker upp honom återvänder han hem.

Någon försoning kommer emellertid inte till stånd. Jousselin kan inte förklara vad det är som så helt upptar hans

1:a upplagan slutsåld

★

På onsdag kan den nya upplagan levereras från förlaget av

MARIA LANG

FARLIGT ATT FÖRTÄRA

10:e tusendet

9:75

En NORSTEDTS bok

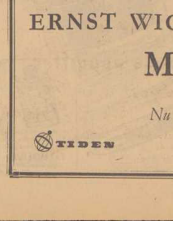

ERNST WIGFORSS

Minnen

Del I

Nu i bokhandeln

TIDEN

9:75, inb. 14:25

Grönskans gudinna i lapskt festtåg

Gammal lapsk avgudatro symboliserades i ett historiskt festtåg, som på söndagseftermiddagen drog genom Kiruna. Askans och vindens gudar och grönskans gudinna ilade skrämda före tågets övriga ekipage, som berättade om den nya tidens intåg i lappmarken.

I tåget illustrerades t. ex. lappen Magnis malmfynd i Kiruna för 200 år sedan, Oscar II:s invigning av Luleå—Ofoten-banan, den äldre Kirunabebyggelsen och samernas liv i äldre tider. Festtåget var sammansatt av konstnären Fritz Sjöström.

Minnet av Hjalmar Lundbohm, statsgeologen, som mönstergillt genomförde anläggningen av järnmalmsbrytningen i Kiruna, skapare av landets största gruvsamhälle och samernas store beskyddare, högtidlighölls på söndagsmorgonen. Stadsfullmäktiges ordförande, Ragnar Malmström, erinrade i ett tal om Lundbohms gärning och lade en krans vid den av Christian Erikson utförda minnessteinen. Två körer ramade in den högtidliga akten med sång.

En jubileumskonsert gavs senare på söndagen i Kiruna kyrka av gruvstadens musikaliska, kyrkokör och sångsällskap. Jubileumsveckan avslutades natten mot måndagen på nöjesfältet i Folkets park, som under de tre sista dagarna besöktes av mer än 10.000 personer.

(DN. Kiruna.)

Kvinnlig ombudsman för TR- och Sara-personal.

Till ombudsman i Hotell och restaurangs avdelningar 23 och 100 i Stockholm har utsetts fru Elna Karlsson, sedan 1946 assistent åt personalchefen vid Sarabolaget. Avdelning 23 organiserar personal vid Trafikrestaurangerna och avdelning 100 personal vid Sarabolaget. Fru Karlsson, som tillhör stadsfullmäktige och tillträder sin nya tjänst den 1 december, är född 1912 och efterträder ombudsman Sigvard Nyström, som av kongressen nyligen utsågs till förbundssekreterare. Hon har re tyssarna är däremot inte nämnda. Ur denna lyckliga, optimistiska, passionerade och begränsade intellektuellem framgick en av landets största och bästa politiska ledare.

HERBERT TINGSTEN

Aktuellt

Pensionera inte kostymen och låt den hänga onyttig på en gadge. Är det ett bra tyg kan oen bli salongmässig igen efter kemtvätt vid Saltsjöbadstvätten", tel 19 07 80. Bottiler i alla stadsdelar

Trappa upp och trappa ned...

Om spänsten inte längre är vad den har varit — det tar emot i hen- och lårmuskler, t. o. m. ryggen kanske gör sig påmind — då kan det hända att det är fotvalven som försvagats. Rådgör med KIFA:s fotvårdsavdelning. Ett par hälfstödjande, mod. Professor Hybbinette, kan göra underverk.

KIFA

REGERINGSGATAN 31 • TEL.: 22 22 60 (VÄXEL) • STOCKHOLM

AREX fläckapotek

sensationell nyhet för effektiv klädvård i varje hem

AREX fläckapotek består av en rad kemikalier som ensamma eller i olika kombinationer förmår lösa ut praktiskt taget alla slags fläckar utan att skada tyg eller färger! Alla beståndsdelarna är samlade i en trevlig kartong som också innehåller en intressant instruktionsbok med anvisningar hur man skall angripa fläckarna. Rätt använt består AREX fläckapotek sig själv många gånger på kort tid därför att det möjliggör en verkligt effektiv klädvård i hemmen. AREX säljes i alla färg- och kemikalieaffärer som också säljer alla ersättningsdelar till fläckapotek!

PRIS 8:90

AREX fläckapotek tillv. av AB AREX Stockholm 2, generalagent Apotekens Droghandels AB, Göteborg

NYTT från BFB

Nu startar BFB:s höstserie 1950

— idel läsvärda böcker av hög klass!

J. R. Sundström
"TIO FLÖJT" sa Jonne Vängman
Här är Jonne Vängman i sin möjligt bästa form och skämtsam om en trivsam, en munterom, en underhållande historia av segra mått.

P. A. Fogelström
ATT EN DAG VAKNA
En uppsiktsväckande roman om ungdom, skildrad på ett originellt och modernt sätt. En bok för alla som gillar "smack" — en utvänlig bok.

Charles Dickens
LYS' NÖD U:SIKTER
Romanen om den lille gossen som på egen hand äventyr förvandras med den förvuxne mannen till en av världslitteraturens största gestalter. En förunderlig berättelse. Dickens' dramatiska förmåga (Dickens' volym) Häft. 3:10, inb. 5:70

Gertrud Lilja
BERGA UN' EN
En äkta äktenskapsroman med "modern" stilt, skickligt och psykologiskt skarpsinnig. Ett efterspänningsfullt ämne.

Ch. Nordhoff & J. N. Hall
ORKAN ÖVER SÖDERHAVET
En riveande roman från Tahiti. En hård, men också romantisk och rikig söderhavsroman.

LÖNANDE EXTRAARBETE
kan Ni erhålla genom att sälja BFB:s förlagsverk. Ni tillgår BFB:s förmånliga provisionsvillkor och erhåller ett gratisexemplar av ovanstående verk genom att sända in kupongen här nedan.

Sänkt pris fr. o. m. i höst...
Häft. 1:55, Inb. 2:95
Köp böckerna i bokhandeln genom våra lösentals ombud eller genom att sända in kupongen.

Bonniers FOLKBIBLIOTEK

Nr 43 28 aug.	*J. R. Sundström*	"Tio flöjt" sa Jonne Vängman
Nr 44 18 sept.	*Gertrud Lilja*	Bergakungen
Nr 45 9 okt.	*Ch. Nordhoff & J. N. Hall*	Orkan över Söderhavet
Nr 46 30 okt.	*P. A. Fogelström*	Att en dag vakna
Nr 47—48 20 nov.	*Charles Dickens*	Lysande visioner (dubbelvolym)

Vill Ni bli ombud för BONNIERS FOLKBIBLIOTEK sätt ett kryss här ☐

Till ..... bokhandel stör, om bokhandel ej finns på platsen, till BONNIERS FOLKBIBLIOTEK Stockholm 3

Sänd mig mot postförskott + porto de böcker, vilkas nummer jag ringat in. Inlt. — Inb. (Strök det som ej önskas!)

Namn .....

Adress .....

Postadr. ..... DN.

NYTT från BFB

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.